

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะใช้วิธีวิทยาเชิงคุณภาพแนววิเวศวิทยาการเมืองและการวิจัยเชิงบุกเบิก (Exploratory Research) เนื่องจากปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าที่เกิดขึ้นในจังหวัดจันทบุรี ถือได้ว่าเป็นปรากฏการณ์ความขัดแย้งรูปแบบใหม่ในสังคมไทย แม้ว่าที่ผ่านมาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะพยายามช่วยเหลือแก้ไข แต่ก็ยังไม่สามารถยุติความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านในพื้นที่กับช้างป่าได้ เนื่องจากยังไม่สามารถวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาได้อย่างชัดเจน เป็นเพียงการแก้ไขปัญหาเชิงนโยบายที่ยังไม่มีงานวิจัยมารองรับ ถือเป็น การแก้ไขโดยอาศัยความเห็นเท่านั้น งานวิจัยนี้จึงถือได้ว่าเป็นการบุกเบิกเฉพาะกิจ เฉพาะการณ์ ในแง่ของการสร้างองค์ความรู้ใหม่ แสวงหาสาเหตุปัจจัยและวิธีแนวทางการจัดการปัญหาคนกับช้างป่าในเขตตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี โดยมีการกำหนดกระบวนการขั้นตอนในการศึกษาไว้ 3 กระบวนการ ดังต่อไปนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล
2. การตรวจสอบข้อมูล
3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้จะใช้วิธีการต่างๆ ดังนี้

1. การวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) เอกสารที่จะใช้ในการวิจัยนี้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1.1 เอกสารชั้นต้น (Primary Data) ข้อมูลที่ยังไม่ได้ผ่านการวิเคราะห์และสังเคราะห์ จัดเป็นประเภทข้อมูลดิบ ข้อมูลส่วนนี้ได้จากการเก็บรวบรวมเอกสารที่สำคัญ เช่น วารสารเกี่ยวกับเรื่องช้าง บันทึกการประชุม เอกสารทางราชการ หนังสือพิมพ์ อินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

1.2 เอกสารชั้นรอง (Secondary Data) เป็นเอกสารที่มีการวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว เอกสารชั้นรองเหล่านี้ที่สำคัญ เช่น ตำราทางวิชาการ บทความวิชาการ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ เป็นต้น

2. การสัมภาษณ์ วิธีการสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัยนี้ มีลักษณะเป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi - structured or Guided Interview) โดยอาศัยแนวการสัมภาษณ์ (Interview Guide) เป็นเครื่องมือในรูปแบบต่าง ๆ รวม 3 รูปแบบ คือ การสัมภาษณ์ประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า (Oral History) การสัมภาษณ์เจาะลึก (In - depth Interview) และการสัมภาษณ์กลุ่มย่อย (Small Group)

2.1 การสัมภาษณ์ประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า (Oral History) เป็นการสัมภาษณ์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวความเป็นมา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันของชุมชนตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี โดยการอาศัยผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นผู้อาวุโสชุมชนที่รู้เรื่องเกี่ยวกับวิจัยนี้ได้แก่

ชื่อ - สกุล	สถานภาพในการให้ข้อมูล
2.1.1 นายจรัญ อยู่หาญ	ผู้อาวุโสชุมชนตำบลพวา
2.1.2 นายแดง พรหมพล	ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาชีวิตคนกับช้างป่า
2.1.3 นายสำราญ สุขเมือง	นักประวัติศาสตร์ชุมชน
2.1.4 นายบุญเลิศ คูชิตา	ปราชญ์ชุมชนตำบลพวา
2.1.5 นางกัญญา คูชิตา	ทายาทตระกูลดั้งเดิมรุ่นหลานของตำบลพวา

2.2 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In - depth Interview) เป็นการมุ่งรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ (Field Research) โดยอาศัยการใช้แนวสัมภาษณ์เจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key-informants) เป็นการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน อันเกี่ยวเนื่องกับการอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับช้างป่า ในเขตตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี ซึ่งจะได้นำเสนอรายชื่อบุคคลและสถานะภาพในการให้ข้อมูลไว้ดังต่อไปนี้

ชื่อ - สกุล	สถานภาพในการให้ข้อมูล
2.2.1 นายทะนง เมฆารากุล	นายกเทศมนตรีตำบลพวา
2.2.2 นายประสิทธิ์ แซ่ลี	ประธานสภาเทศบาลตำบลพวา (ราษฎรหมู่ที่ 1 บ้านเขากล้วย ผู้ได้รับผลกระทบจากช้างป่าโดยตรง)
2.2.3 นายพิทักษ์ ยิ่งยง	หัวหน้าพิทักษ์ป่าคลองครก เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน
2.2.4 นายหทัย แจ่มสว่าง	เจ้าหน้าที่กองกำลังอาสาดูแลช้างป่าและทรัพย์สิน
2.2.5 นายประเคน คำชู	อดีตผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1 ตำบลพวา
2.2.6 นายถวัลย์ เจริญศิริ	เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดหมู่ที่ 1 บ้านเขากล้วย ตำบลพวา

2.3 การสัมภาษณ์กลุ่มย่อย (Small Group) เป็นรูปแบบที่ใช้แนวการสัมภาษณ์กลุ่มในการวิเคราะห์ชุมชน โดยอาศัยผู้ให้ข้อมูลที่หลากหลายในชุมชนตำบลพวา ซึ่งหลักการสัมพันธ์ของการสัมภาษณ์กลุ่มที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการวิจัยนี้ก็คือ การเลือกสถานะของผู้ให้ข้อมูลจะต้องอยู่ในระดับเดียวกัน อีกทั้งในการสัมภาษณ์กลุ่มครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกำหนดขนาดของกลุ่มที่ใช้ประมาณ 3 - 5 คน ซึ่งได้แก่

2.3.1 กลุ่มเกษตรกรชาวสวนในตำบลพวา ที่ได้รับผลกระทบจากช้างป่า

2.3.2 กลุ่มผู้นำชุมชนแบบเป็นทางการในตำบลพวา

2.3.3 กลุ่มผู้นำชุมชนทางธรรมชาติในตำบลพวา

3. การสังเกตการณ์ เป็นรูปแบบการเก็บข้อมูลเสริมวิธีการอื่นๆ โดยการสังเกต การศึกษาครั้งนี้แบ่งตามกระบวนการวิธีการสังเกตได้ 2 ประเภท คือ

3.1 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participative Observation) คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคสนาม ด้วยการเข้าไปมีส่วนร่วมในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่การเข้าร่วมประชุม การตั้งประเด็น การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล พร้อมทั้งไปสำรวจพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการบุกรุกของช้างป่า และสังเกตการณ์ นำแผนงาน ไปปฏิบัติเพื่อยังผลให้เกิดแนวทางในการจัดการแก้ไขปัญหาได้อย่างเป็นรูปธรรมและมีความยั่งยืนต่อไป

3.2 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participative Observation) คือ การที่ผู้วิจัยสังเกตการณ์จากปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในฐานะของผู้สังเกตการณ์แต่ไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในเหตุการณ์จริง โดยที่ผู้วิจัยใช้แนวทางการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมระหว่างการสัมภาษณ์ และตลอดระยะเวลาที่ผู้วิจัยลงเก็บข้อมูลอยู่ในพื้นที่

การตรวจสอบข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลโดยอาศัยเทคนิคต่าง ๆ พิจารณาความแตกต่าง ด้านสถานที่ เวลาและแหล่งที่มาของข้อมูล ผู้วิจัยจะใช้หลักการสามเส้า (Triangulation) โดยวิธีการดังนี้

1. การตรวจสอบข้อมูลด้วยการอาศัยความแตกต่างของผู้ให้ข้อมูล หมายถึง การที่ผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่มีสถานภาพในการให้ข้อมูลที่แตกต่างกัน เช่น กลุ่มเกษตรกร ชาวสวนในตำบลพวาที่ได้รับผลกระทบจากช้างป่า กลุ่มผู้นำชุมชนแบบเป็นทางการ ในตำบลพวา เป็นต้น เพื่อนำมาพิจารณาว่าข้อมูลที่ได้รับจากผู้ให้ข้อมูลที่แตกต่างกัน ให้ข้อมูลที่เหมือนหรือมีความแตกต่างกันหรือไม่

2. การตรวจสอบข้อมูลด้วยการอาศัยความแตกต่างด้านแหล่งข้อมูล หมายถึง การนำเอาความเหมือนและความแตกต่างของข้อมูลเดียวกันที่ได้รับมาจากแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกันว่าจะมีความเหมือนหรือต่างกัน เช่น การนำข้อมูลจากเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน กับผู้นำชุมชนและประชาชนในเขตตำบลพวา มาเทียบเคียงกันว่าข้อมูลที่ได้รับมาจากแต่ละฝ่ายนั้นมีความเหมือนหรือมีความแตกต่างกันมากน้อยเพียงไหน อย่างไรและข้อมูลที่ได้รับจากฝ่ายใดจะมีน้ำหนักความน่าเชื่อถือมากกว่ากัน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงคุณภาพที่ใช้ในงานวิจัยนี้เป็นการตีความในลักษณะต่าง ๆ คือ

1. การตีความเพื่อจัดกลุ่มข้อมูล (Grouping) คือ การนำเอาข้อมูลที่ใกล้เคียงกันมาแบ่งเป็นกลุ่มเพื่อง่ายต่อการลำดับเหตุการณ์และการนำไปสู่การวิเคราะห์ตีความ เช่น การแบ่งกลุ่มข้อมูลโดยการอาศัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง วัฒนธรรมและสังคม เป็นต้น โดยการแบ่งออกเป็นยุค ๆ และลำดับเหตุการณ์ของแต่ละยุคให้อยู่หมวดหมู่เดียวกัน

2. การตีความในเชิงเหตุและผลหรือการวิเคราะห์สาเหตุเชิงประวัติศาสตร์แนวนิเวศวิทยาการเมือง โดยผู้วิจัยทำการศึกษาปัจจัยที่มีมาตั้งแต่อดีตและส่งผลกระทบต่ออยู่ร่วมกันระหว่างคนในตำบลพวาและช้างป่าเขาอ่างฤๅไน จนกระทั่งมีเหตุการณ์อีกรูปแบบหนึ่งที่มีปรากฏการณ์ว่ากลุ่มโจลงช้างป่าดังกล่าวได้ออกจากป่าที่อยู่อาศัยบุกเข้ามากัดกินพืชผลทางการเกษตร รวมถึงการทำร้ายร่างกาย ชีวิต ทรัพย์สินของชาวบ้านอยู่เนื่อง ๆ ในการจัดหมวดหมู่ตัวแปรของการวิจัยและการพรรณนารายละเอียดการวิเคราะห์แนวคุณภาพเชิงประวัติศาสตร์แนวนิเวศวิทยาการเมืองนี้ ผู้วิจัยเริ่มตั้งแต่ออดีต ซึ่งถือได้ว่าเป็นจุดกำเนิดของการเปลี่ยนแปลงวิถีการอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับช้างป่าและความต่อเนื่องที่มีมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันและมีแนวโน้มว่าจะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและเป็นกระบวนการในอนาคต

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี